

Ett besök i medlet på 1870-talet hos gevärshantverkaren och rådmannen Carl Gustaf Granberg

En sommarkväll 2011 besöker jag genom min tidsmaskin Carl Gustaf Granberg – vår frejdade mästare inom skjutgevärens område.

Det är otroligt vilka möjligheter en tidsmaskin har – man ställer in år, dag och tid, person, plats eller sammanhang – trycker enter och vips är man där – så ärade läsare – följ med!

God dag Granberg – får man stiga på? – Jaha, är det han, han med tidsmaskinen som är här igen! – Jajamensan Granberg – Hur står det till Granberg? – Åja, för en yngling på mellan femtio och sextio så är det väl ganska bra – Granberg ler – men, välkommen skall jag väl säga – hur står det till med han då? – Bara bra replikerar jag. Har Granberg tid att prata om gamla tider i sméstan och då berätta något om sig själv o. den egna verksamheten och kanske lite annat smått o. gott?

Jodå säger mästern – om han har tid så nog har jag tid – det är väl bara trevligt när någon har intresse för mig och mitt hantverk och vår gamla stad.

– Jag sätter på pannan så får vi prata! Granberg rumsterar om och jag ser mig omkring – arbetsbänken belamrad som vanligt med reparationer och viss nytillverkning.

Granberg har stökigt som vanligt säger jag. – En ska väl se att här jobbas svarar han torrt. Några wenderbössor står i ett hörn – pipämnen o. pipplåtar ligger på en bänk. Stockämnen på tork, mellan de båda ässjorna fler pipplåtar lutade mot väggen. – Jag ser att Granberg har en hel del att göra säger jag. – Jag trodde att det var enbart kommunala värv som Granberg lånade sin tid. – Då blir allt en o. annan bössa också säger han. Men pipplåtarna de får allt stå där de står – nuförtiden tillverkas inte längre några välljärnspipor – ja, i alla fall inte av mig, men som han ser av stämplarna, då ä prima material, det mesta från Nyby men en del annat också - Meldersteins bruk och

Norajärn samt något från Taberg. Tabergsjärnet är svårsmidet kan jag säga– wenderbössorna – reparation förstås – något enstaka slaglåsvapen tillverkar jag väl fortfarande men så här i mitten på sjuttioalet så är det bara Remington som efterfrågas och där förstås en och annan nytillverkning men mest reparationer men som han ser så har jag fortfarande en del att göra med mina gamla pistoler från slutet av 40-talet. Granbergs pistoler för fångvården, frågar jag. Jooå, säger Granberg – jag tillverkade en hel del och de finns fortfarande i tjänst på sina håll. Pistolerna av modellen för fångvården sålde väl Granberg även direkt till allmänheten eller hur? – Jodå säger han –många här i staden köpte.

Nå - säger han när kaffet är klart, vad var det han ville diskutera? -. Allt förstås säger jag. Gärna om Remingtonperioden. – Ä dä så mycke att fundera över – vi är ju mitt inne i den å dä ä väl inte mycket att skriva om. – Granberg, Granberg säger jag – det första armégeväret för gastäta enhetspatroner vilket antagits av vår armé – det måste ju vara något att prata om och förutom en hel del problem så har jag ju hört att det väl var en del underligheter vid kontakterna med Remington!

- Han har hört så mycket han. – Men visst – ja, jag vet ju inte vad som timat – lite har en väl hört förstås. – Om bröderna Norris agerande har ju tislats o. tasslats en hel del, skjuter jag in – Granberg, vad är egentligen sanningen.– Om jag det visste, svarar Granberg – men den där majoren vad han nu hette, han som var i Paris – vem då frågar jag – jaa, efternamnet började på S eller något liknande säger Granberg – vänta nu har jag det, Staaff hette han visst - om jag nu skall tala jaktspråk – han gjorde nog oss en björntjänst. – På vilket sätt då Granberg, frågar jag. – Jooå säger Granberg – han var ju god vän med Samuel Norris i Paris och försökte påverka både Hägerflycht och kung Carl. – Var det verkligen så illa Granberg, men visst fick väl Remington & Sons ”sina fiskar varma”. – Jaa, det får vi väl hoppas – för dä ska han veta – dä va många som kom i kläm genom Remingtons agerande – Fabian Wrede hade ju avgått 1867 och satt sin heder i pant genom att han lovat kungen att infanteriet skulle vara beväpnat med Remingtons system vid årsskiftet 1868/69. – Den gode Fries såg nog med speciella ögon på Staaffs agerande, de var ju båda

regementskamrater vid Kongl. Svea Artilleri Regemente, även Hägerflycht. Wrede fick gråa hår trots att han redan hunnit avgå och det var ju inte att undra på – han hade ju godkänt den svensk-norska vapenkommitténs arbete på det bestämdaste – man hade fått godkänt i allt utom riktmedlen och Wrede hade lovat Konungen att infanteriet skulle vara beväpnat med Remingtons gevär vid utgången av år 1868 och det var förestås ett löfte med tyngd då 1854-års upprefflade gevär fortfarande (1868) utgjorde mobiliseringsvapen för huvuddelen av infanteriet. Nåväl, - dä om detta säger jag, sa Granberg.

- Nåå, vad tycker då Granberg om vapnet – Granberg är såvitt jag vet ivrig jägare – det har väl blivit en hel del älg med Remingtonarn? – Inte har det blivit någon älg inte – han vet väl hur lite älg det finns svarar Granberg en aning förtörnad – det sista totalförbudet 1850 – 1852 har väl gjort en viss återhämtning – Falk säger ju att det nu finns ”en temlig myckenhet elg” i Värmland - men här ska han veta, här är det dåligt. Men nog är Remington ett gott jaktvapen allt, säger Granberg – förresten så har jag den här veckan tillverkat 8 slutstycken för centralantändning till Stockholms Stads Frivilliga Skarpskytteförenings 1:a kompani. – Bra förtjänst dristar jag mig att fråga – inte blir det väl så stor förtjänst på den här typen av arbeten muttrar Granberg – han förstår tillägger han – det är en hel del som skall göras – låsskruven, vilken på den kantantända varianten går tvärs igenom slutstycket skall kortas till 8 mm – stältapp svarvas och lödas i resterande hållängd – gamla tändstiftshålet läggas igen med stältapp och lödas, borring av nytt tändsstiftshål, nytt tändstift tillverkas o. passas o. så hela värmebehandlingsproceduren samt uppbrotschning av flänsläget – jaa, dä ska ja säga han Roos, dä blir inte mycket till förtjänst – dä ä för smått för att ge några pengar. – Åja Granberg säger jag – 1875 gjorde ju armén en utredning – 5 kr skulle ändringen kosta, så visst blir det väl en liten vacker slant ändå. – Arméns utredning innebar nytt slutstycke säger han - jag ändrar samt brotschar upp flänsläget. – Plirande o. underfundigt tillägger han – men han ska få se, reser sig o. letar på arbetsbänken – titta här – tillverkat den här veckan men det är bara en försökstyp med utbytbart stötbottenfoder. – Det var som sjutton utropar jag – ett kombinationsslutstycke för både kant-och centralantändning – är det Granbergs idé? – Dä ä nog min idé dä, säger han – några värmlandsskyttar har uttryckt önskemål och

så här skulle det kunna se ut – förresten är det från värmlandsskyttarna önskemålet om centralantända patroner ursprungligen förts fram – o. inte från Stockholmsskyttarna vilket någon gjort gällande. – Så här skulle då kunna se ut fortsätter han men det är ett stort praktiskt problem o. då ä ju som han nog vet att flänstjocklekarna mellan den kant-o. centralantända patronen har skilda mått vilket innebär en fördjupning av flänsläget hos vapnet i kombination med det här utbytbara stötbottenfodret – Granberg ler belåtet.

- En intressant lösning, replikerar jag – jag får hoppas att det blir en ordentlig efterfrågan Granberg och det är ju bra att Granberg tänker på ”statsprisskyttarna”.

- Nå, vad tror då Granberg om alla de nya materialen som nu börjar att komma – jag ställer frågan eftersom jag såg några stycken gjutstålsfilar – och från Sheffield säger jag? – De nya materien kommer att ge oanade möjligheter replikerar Granberg – dom ä duktiga i Sheffield och det är ju inte att undra på – då ä ju vi som lärt dem fortsätter han och vi som levererade ståljärnet – nog har jag haft en del engelskt gjutstål här och det har dubbla hållfastheten om man jämför med av Lagerhjelm erhållna värden för svenskt garfvadt, valsat stångjern. – Så han skall se – vi får en materialteknisk revolution. – Granberg vet vad han talar om säger jag. – Jodå, det vet jag nog – erfarenheterna är goda – redan 1868 införskrevs gjutstålsämnen från Witten an der Ruhr i Westfalen och 1873 fick vi ju de hålade pipämnena – 30000 st från Fagersta – men jag tror inte att Husqvarna är så förtjusta i Fagerstamaterialet utan man har beställt en hel del från Tyskland – men han ska veta – Fagersta fick i alla fall 1873 sitt bästa år genom att man levererade totalt 40000 pipämnena. – Även Siljansfors och Vikmanshyttan har gjort några småleveranser avslutar Granberg.

Hur ser Granberg på vår konkurrent Husqvarna frågar jag. – Nog har det gjorts goda vapen i Husqvarna allt, svarar han – ibland har det varit sämre, ibland bättre o. så har det ju varit även hos oss – han har väl hört hur det var här hos oss innan Callerström kom in i bilden – vi hade kassationer mångdubbelt mot Husqvarna och produktionskostnaderna var dubbelt så höga som nere i Husqvarna – han känner väl till att Gevärsfaktoriet skulle tvingas att flytta till

Kongl. Hufudstaden, så dåligt gick det – endast tillverkningen av pipor skulle bli kvar här. – Callerström visste vad han gjorde säger Granberg – han var nog den mest briljante militära teknikern som varit här, så kanalbyggare han var – Roos vet ju – han hade byggt Wäddö kanal 1825 – 26 och så hade han ju studerat kemi för Jöns Jakob Berzelius samt Gustaf Erik Pasch – jooå dä va allt Callerström som blev räddningen.

Men säger Granberg – hela den här Remingtonhistorien är allt en dyr affär, eller hur, vad anser han – med den extra värnskatten, inställda militärövningar, kraftigt nedskurna medel för andra nödvändigheter.

- Jooå, svarar jag – det har nog kostat mer än det smakar. – Nää, säger Granberg, nu måste jag ägna mig åt en del annat – så han får ursäkta – han får återkomma en annan dag men ta gärna med sig nån mer från er förening – han Roland vet jag, han är väl kanske också intresserad.

- Jag fattar Granbergs kraftiga och valkiga näve – Tack Granberg – vi kanske tittar in om någon vecka – jag skall försöka få med mig Roland och Kristina samt familjen Rehnholm och eventuellt ytterligare några från föreningen. Tack – och ha en god afton Granberg.

Väl ute på gårdsplanen trycker jag på returnknappen och möter Drottninggatans larm och avgaser så sommar det är!

En junikväll 2011

Claes-Göran Roos